

LBRIS

We know
books

LITERATURA

IDEI FUNDAMENTALE

LITERA

București

10 INTRODUCERE

EROI ȘI LEGENDE

3000 î.Hr.—1300 d.Hr.

- 20 **Doar zeii singuri și soarele domnesc acolo-n veșnicie**
Epopeea lui Ghilgameș
- 21 **Să te hrănești cu virtuți străvechi este calea către stăruință**
Cartea schimbărilor,
atribuită regelui Wen din Zhou
- 22 **Ce crimă plănuiesc, o Krishna?**
Mahabharata, atribuită lui Vyasa
- 26 **Cântă, zeiță, mânia ce-aprinse p-Ahil Peleianul**
Iliada, atribuită lui Homer
- 34 **A ști e groaznic lucru când nu-i de vreun folos acelui care-ar ști**
Oedip rege, Sofocle
- 40 **Poarta lui Pluto deschisă-i și ziua și noaptea. Însă ieșirea la lumea de sus... Asta e greul și răul**
Eneida, Vergiliu
- 42 **Soarta își va urma cursul**
Beowulf
- 44 **Astfel Șeherezada începu...**
O mie și una de nopti
- 46 **Dacă viața este un vis, de ce să te strădui?**
Quan Tangshi

- 47 **Pe întuneric, lucruri reale nu par mai adevărate decât visele**
Povestea lui Genji,
Murasaki Shikibu
- 48 **Un bărbat trebuie să sufere pentru regele său**
Cântecul lui Roland
- 49 **Tandaradei, dulce cânta privighetoarea**
„Pe sub tei“, Walther von der Vogelweide
- 50 **Cel care nu respectă porunca dragostei amarnic greșește**
Cavalerul Lancelot,
Chrétien de Troyes
- 52 **Rana celuilalt să-mi fie avertisment**
Saga lui Njal
- 54 **Lecturi suplimentare**

DE LA RENĂȘTERE LA ILUMINISM

1300—1800

- 62 **M-aflam într-o pădure-ntunecată**
Divina comedie,
Dante Alighieri
- 66 **Noi trei vom jura frăție și unitate de țeluri și sentimente**
Romanul cavaleresc al celor Trei Regate, Luo Guanzhong
- 68 **Să-ntoarcă fila și s-aleagă alta**
Povestirile din Canterbury,
Geoffrey Chaucer
- 72 **Râsu-i partea omului firească. Trăiți voioși!**
Gargantua și Pantagruel,
François Rabelais
- 74 **Cum a făcut cu această floare, osânda vârstei îți va distruge frumusețea**
Iubirile Cassandrei,
Pierre de Ronsard
- 75 **Cel care iubește plăcerea pentru plăcere va pieri**
Doctor Faustus,
Christopher Marlowe
- 76 **Omul este creația propriilor fapte**
Don Quijote, Miguel de Cervantes
- 82 **Într-o viață un om joacă multe roluri**
Prima ediție in-folio,
William Shakespeare
- 90 **Să respecti totul înseamnă să nu respecti nimic**
Mizantropul, Molière
- 91 **În spatele-mi aud mereu al timpului car înaripat apropiindu-se**
Poeme diverse, Andrew Marvell
- 92 **Trist, mă despart de tine; ca o scoică scoasă din culcușul ei, mă duc, la fel ca toamna**
Drumul îngust către nordul profund, Matsuo Bashō
- 93 **Nimeni nu va ridica obstacole și nimeni nu va împiedica drumul spre muntele morții**
Sinucidere din dragoste la Sonezaki, Chikamatsu Monzaemon

- 94 **M-am născut în anul 1632 în orașul York, într-o familie cu stare**
Robinson Crusoe, Daniel Defoe
- 96 **Dacă asta este cea mai bună lume cu puțință, atunci ce-or fi celelalte?**
Candide, Voltaire
- 98 **Am destul curaj încât să merg prin iad desculț**
Hoții, Friedrich Schiller
- 100 **Nimic nu este mai greu în dragoste decât să exprimi în scris ce nu simți**
Legăturile primejdioase, Pierre Choderlos de Laclos
- 102 **Lecturi suplimentare**

ROMANTISMUL ȘI ASCENSIUNEA ROMANULUI

1800–1855

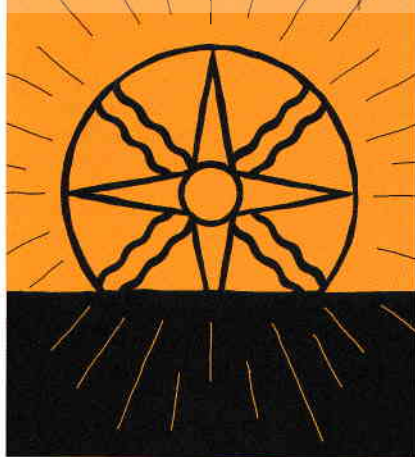
- 110 **Poezia este suflul și spiritul cel mai nobil al cunoașterii**
Balade lirice, William Wordsworth și Samuel Taylor Coleridge
- 111 **Nimic nu-i mai minunat sau mai fantastic decât viața**
Nocturnele, E.T.A. Hoffmann
- 112 **Căci rătăcește orice om, cât timp cu zel se străduiește**
Faust, Johann Wolfgang von Goethe
- 116 **A fost odată ca niciodată...**
Povești pentru copii și familie, Frații Grimm
- 118 **De ce trăim decât dacă nu ca să ne distrăm vecinii și să rădem de ei?**
Mândrie și prejudecată, Jane Austen

- 120 **Cine își va putea închipui grozăviile neștiutelor mele cazne**
Frankenstein, Mary Shelley
- 122 **Toți pentru unul, unul pentru toți**
Cei trei muschetari, Alexandre Dumas
- 124 **N-am căutat fericirea, este străină sufletului meu**
Evgheni Oneghin, Aleksandr Pușkin
- 125 **Să ai sufletul netulburat dinaintea unui milion de universuri**
Fire de iarbă, Walt Whitman
- 126 **Ai văzut cum un om a ajuns sclav; vei vedea cum un sclav a devenit om**
Viața unui sclav american, Frederick Douglass
- 128 **Nu sunt pasăre și nu-s prinsă în nici un laț**
Jane Eyre, Charlotte Brontë
- 132 **Nu pot trăi fără viața mea! Nu pot trăi fără sufletul meu!**
La răscruce de vânturi, Emily Brontë
- 138 **Nu există nebulie a animalelor Pământului care să nu fie infinit depășită de sminteala oamenilor**
Moby Dick, Herman Melville
- 146 **Toate despărțirile o prefigurează pe cea din urmă**
Casa Umbrelor, Charles Dickens
- 150 **Lecturi suplimentare**

DESCRIERE A VIETII REALE

1855–1900

- 158 **Plictiseala, păianjen tăcut, își țesea pâna în umbra tuturor cotloanelor din inima ei**
Doamna Bovary, Gustave Flaubert
- 164 **Și eu sunt un copil al locului; și eu am crescut în acest peisaj**
Guarani, José de Alencar
- 165 **Poetul este înrudit cu norii**
Florile răului, Charles Baudelaire
- 166 **A nu fi auzit nu este un motiv să rămâi tăcut**
Mizerabilii, Victor Hugo
- 168 **Din ce în ce mai ciudat**
Alice în Țara Minunilor, Lewis Carroll
- 172 **Suferința și durerea sunt întotdeauna obligatorii pentru o conștiință încăpătoare și pentru o inimă simțitoare**
Crimă și pedeapsă, Fiodor Dostoievski
- 178 **Este imposibil să descrii direct viața omenirii sau chiar a unei singure națiuni**
Război și pace, Lev Tolstoi
- 182 **Numai o minte îngustă nu poate privi un subiect din mai multe puncte de vedere**
Middlemarch, George Eliot
- 184 **Poți să înfrunți legile omeniești, dar nu te poți împotrivi legilor naturii!**
Douăzeci de mii de leghe sub mări, Jules Verne
- 185 **Tot ce facem în Suedia e să celebrăm jubilee**
Salonul roșu, August Strindberg

DOAR ZEII SINGURI ȘI SOARELE DOMNESC ĂCOLO-N VEȘNICIE

EPOPEEA LUI GHILGAMEȘ (DIN 2100 î.HR.)

CONTEXT

FOCUS

Literatura Epocii Bronzului

ÎNAINTE

Secolul XXX î.Hr. Primele sisteme de scriere apar în Mesopotamia și în Egipt.

cca 2600 î.Hr. Cele mai vechi texte – nu literare – sunt scrise pe tăblițe în sumeriană la Abu Salabikh în Mesopotamia.

cca 2285–2250 î.Hr. Cel mai vechi scriitor cunoscut, prințesa și preoteasa akkadiană Enheduanna, trăiește și lucrează în orașul sumerian Ur.

DUPĂ

cca 1700–1800 î.Hr. *Rig Veda*, primul dintre cele patru texte sacre hinduse numite *Vede*, este scrisă în nord-vestul Indiei.

cca 1550 î.Hr. *Cartea Morților* este primul text funerar egiptean scris pe papirus, nu pe zidurile mormintelor sau pe sicrie.

Scrisul a apărut prima oară în Mesopotamia la începutul Epocii Bronzului (cca 3300–1200 î.Hr.). Simbolurile cuneiforme, create pentru a înregistra tranzacții comerciale, evoluaseră din numerale în reprezentări ale sunetelor, care au oferit un mijloc de a scrie în sumeriană și în akkadiană.

Printre fragmentele de texte descoperite în 1853 de arheologul asirian Hormuzd Rassam erau și tăblițe cuprinzând povești despre legendarul rege Ghilgameș din Uruk. Acestea sunt cele mai vechi exemple de literatură scrisă. Poveștile fuseseră probabil transmise oral într-o formă care combina istoria și mitologia.

De la tiran la erou

Epopoea lui Ghilgameș, cum este cunoscută colecția de texte, povestește cum despoticul conducător al orașului Uruk din Mesopotamia primește o lecție și se transformă într-un erou local. Pentru a-l pedepsi pe Ghilgameș pentru aroganța sa, zeii îl trimit

pe „sălbaticul” Enkidu, o ființă făcută din lut, să-l chinuie. După ce se luptă, aceștia se împrietenesc și pornesc într-o serie de aventuri în careucid monștri. Mâniați de cum decurg lucrurile, zeii îl condamnă pe Enkidu la moarte. Ghilgameș este distrus de pierderea prietenului său, dar devine și conștient de propria mortalitate. A doua parte a poveștii cuprinde călătoria lui Ghilgameș în căutarea secretului vieții veșnice și întoarcerea sa în Uruk – muritor, dar mai înțelept și un conducător mai nobil. ■

Viața pe care o urmărești
n-o vei afla.

Epopoea lui Ghilgameș

LBRIS

We know
books

SĂ TE HRĂNEȘTI CU VIRTUȚI STRĂVECHI ESTE CALEA CĂTRE STĂRUINȚĂ

**CARTEA SCHIMBĂRILOR (SECOLUL XII–XI î.HR.),
ATRIBUITĂ REGELUI WEN DIN ZHOU**

CONTEXT

FOCUS

Cei Cinci Clasici

ÎNAINTE

cca secolul XIX î.Hr. Fu Xi, primul împărat legendar al Chinei, inventează o metodă de divinație cu trigrame, bază pentru un sistem de scriere.

DUPĂ

cca 500 î.Hr. Este compilată *Cartea riturilor*, considerată opera lui Confucius, care descrie ritualuri și ceremonii chinezești.

Secolul II î.Hr. Un canon de scrieri confucianiste începe cu așa-zisii Cinci Clasici.

136 î.Hr. Împăratul Wu din Han descrie *Zhou yi* ca principalul text clasic și îl numește *Cartea schimbărilor*.

960–1279 d.Hr. În timpul dinastiei Song, cărturarul Zhu Xi include Cele Patru Cărți, apărute înainte de 300 î.Hr., în canonul literaturii confucianiste alături de Cei Cinci Clasici.

Cartea schimbărilor are ca subiect divinația; este un fel de oracol. Metoda originală de divinație din care provine este atribuită împăratului legendar Fu Xi, iar regele Wen din Zhou (1152–1056 î.Hr.) i-a dat formă în textul cunoscut drept *Zhou yi*. „Secvența regelui Wen” descrie 64 de hexagrame, posibile combinații de numere obținute prin aruncarea rădăcinilor de coada șoricelului sau a monedelor, fiecare asociată cu o situație sau cu o împrejurare pe care Wen o analizează. Cărturari au adăugat ulterior comentarii în cele „Zece Aripi”, inclusiv Marele Comentariu, care împreună cu *Zhou yi* au devenit cunoscute drept *Cartea schimbărilor* (*Yijing* sau *I Ching*, cum este adesea numită).

Cartea este deseori considerată una din Cei Cinci Clasici, alături de *Cartea documentelor* (*Shujing*), *Analele Primăvară și Toamnă* (*Chungiu*), *Cartea riturilor* (*Liji*) și *Cartea odelor* (*Shijing*). Se crede că aceste cărți au fost compilate de Kong Fuzi (date tradiționale

551–479 î.Hr.), cunoscut în Occident drept Confucius. Filosofia morală și politică a acestuia a fost adoptată ca ideologie oficială în China secolului III î.Hr.

Mult mai târziu, prin secolul XII, scrieri mai scurte – atribuite lui Confucius sau inspirate probabil din învățăturile sale – au fost adunate în Cele Patru Cărți ale confucianismului.

Sursă de înțelepciune

Cei Cinci Clasici și Cele Patru Cărți erau principalul punct de referință pentru confucianism în calitate de ideologie de stat. *Cartea schimbărilor* nu prea pare potrivită pentru confucianismul rațional, dar era considerată o sursă de mare înțelepciune. A întregit volumele de filosofie, istorie, bune maniere și poezie confucianiste, ca o carte consultată nu doar pentru abilități profetice, ci și ca model de sfaturi înțelepte, descriind ce ar trebui să facă „omul superior” în diferite situații, fiind o sursă de înțelepciune (și nu numai) în China până în zilele noastre. ■

Vezi și: *Quan Tangshi* 46 ■ *Romanul cavaleresc al celor Trei Regate* 66–67 ■ *Drumul îngust către nordul profund* 92

CE CRIMĂ PLĂNUIESC, O KRISHNA?

MAHABHARATA (SECOLELE IX–IV î.HR.),
ATRIBUITĂ LUI VYASA

CONTEXT

FOCUS

Marile epopei sanscrite

ÎNAINTE

Mileniul III î.Hr. Vyasa scrie versiunea originală a *Mahabharatei* în care apare ca personaj.

cca 1700–500 î.Hr. *Vedele* (*Rig Veda*, *Yajur Veda*, *Sama Veda* și *Atharva Veda*) sunt scrise în sanscrită și formează prima parte din scripturile hinduse.

DUPĂ

cca secolul V–IV î.Hr.

Conform tradiției, Valmiki scrie *Ramayana* folosind *shloka* („cânt”), devenită forma metrică standard în sanscrită.

cca 250 î.Hr.–1000 d.Hr.

Se dezvoltă un canon de texte hinduse numite *Purana*. Include genealogia zeilor și povești despre cosmogonie.

Poezia epică a subcontinentalului indian se numără printre cele mai vechi forme de literatură cunoscute, avându-și originea într-o lungă tradiție orală de povestit și de recitat. Ca în cazul altor literaturi străvechi, poveștile sunt un amestec de mituri, legende și evenimente istorice dezvoltate de-a lungul secolelor, care au fost în final consemnate în scris.

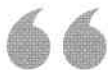
În plus, vechea literatură indiană include *Vedele*, texte sacre de bază ale hinduismului brahmanic, avându-și originea la jumătatea mileniului II î.Hr. *Vedele* și poezia erau scrise în sanscrită, considerată limba literară comună în vechea Indie, din care au evoluat

Vezi și: *Epopoeea lui Ghilgamesh* 20 ▪ *Iliada* 26–33 ▪ *O mie și una de noapți* 44–45 ▪ *Ramayana* 55 ▪ *Povestirile din Canterbury* 68–71 ▪ *Copiii din miez de noapte* 300–305 ▪ *Un băiat potrivit* 314–317

Poeți au spus-o înainte,
poeți o spun acum, alți
poeți vor spune această
poveste pe pământ în viitor.

Mahabharata

multe limbi indo-europene care s-au răspândit în Asia și în Europa.

Până în secolul I d.Hr. literatura sanscrită a fost dominată de *Vede* și de două mari poeme epice: *Mahabharata* și *Ramayana*. Deși *Ramayana* conține narațiuni istorice, mituri și povești populare, se pare că este opera originală a unui singur poet, fiind tradițional atribuită înțeleptului Valmiki. Pe de altă parte, *Mahabharata*, poemul mai lung și mai bine cunoscut dintre cele două, are o origine mai complexă, sugerând o perioadă mai lungă de evoluție.

Un dar al lui Vishnu

Mahabharata a căpătat o primă formă în secolul IX î.Hr. și a ajuns la forma definitivă prin secolul IV î.Hr. Textul este foarte lung și conține peste 100 000 de cuplete în versuri numite *shloka*, împărțite în 18 cărți sau *parva*. Pe lângă povestea conflictului dintre două familii, narează istoria lor, dar și a Indiei și a hinduismului, parte integrantă din această țară. La început, naratorul primei cărți, *Adi Parva* („Cartea începuturilor”) explică: „Orice se găsește aici se

află pretutindeni. Tot ceea ce nu se găsește aici nu e nicăieri”.

Conform tradiției și cum este menționat la început, *Mahabharata* a fost scrisă de poetul și înțeleptul Vyasa. Se presupune că a trăit în mileniul III î.Hr. și că a fost un avatar (reîncarnare) a zeului hindus Vishnu. Naratorul majorității textului este discipolul lui Vyasa Vaishampayana, dar alți doi oameni narează diverse secțiuni: înțeleptul-menestrel Ugrasrava Sauti și curteanul Sanjaya.

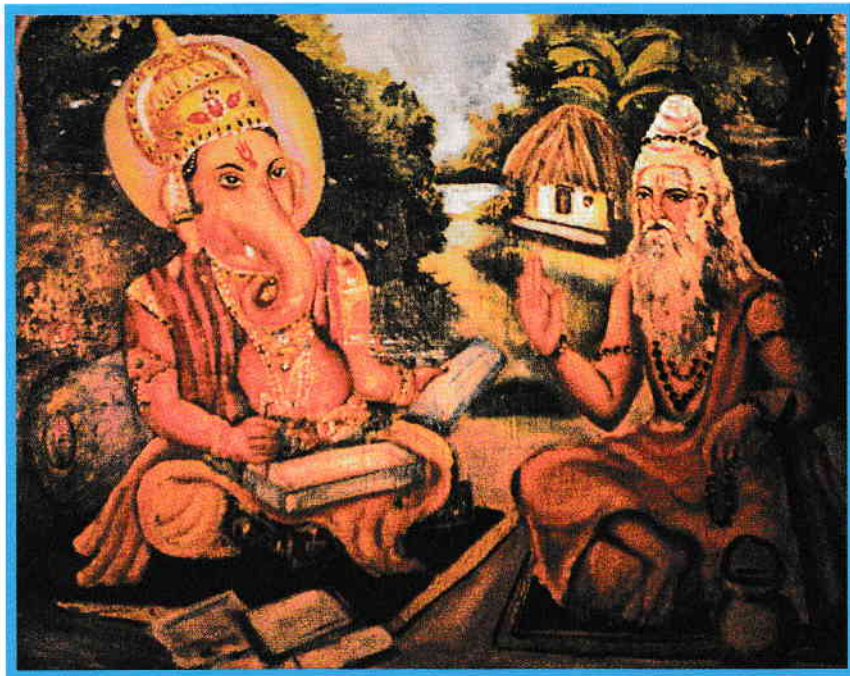
Vaishampayana explică felul în care Vyasa i-a dictat întreaga poveste zeului cu cap de elefant Ganesha într-o singură întâlnire. Ulterior, după mulți ani, povestea lui Vaishampayana capătă forma finală ca *Mahabharata* când este repovestită de Sauti la o adunare a înțelepților hinduși, precum este descris în *Adi Parva*. Structura complicată de cadre

narative reflectă probabil existența mai multor versiuni ale textului înainte să primească forma cunoscută astăzi.

Este specific și felul în care elementele istorice, mitologice și religioase se întrepătrund în *Mahabharata*. Deși povestea principală vizează conflictul din familia domnitoare Bharata din nordul Indiei, bătălia ulterioară de la Kurukshetra și consecințele sale, narațiunea capătă o dimensiune mitică prin introducerea personajului Krishna, un alt avatar al lui Vishnu. Există și numeroase povestiri secundare și digresiuni religioase, precum *Bhagavad*

Înțeleptul Vyasa dictează

Mahabharata, care înseamnă „Marea poveste a lui Bharata”, spune povestea unei familii domnitoare din nordul Indiei. Scribul este zeul cu cap de elefant Ganesha.

Gita, care a devenit un text de sine stătător important. Epopeea analizează și teme despre legături de familie și conflicte, datorie și curaj, destin și alegere, cuprinzându-le într-o serie de alegorii care explică aspecte ale *dharma*, un concept complex despre „conduită corectă”.

Conflicte familiale

După preambulul explicativ, *Mahabharata* descrie divizarea clanului conducător Kuru în două familii rivale, Kaurava și Pandava. Acestea descind din doi prinți, Dhritarashtra cel orb și fratele său Pandu. Dușmănia începe

când lui Dhritarashtra i se ia tronul din cauza handicapului său. Pandu devine rege în locul lui, dar un blestem îl împiedică să aibă copii. Zeii însă îi lasă soția însărcinată, iar descendența Pandava pare în siguranță. Cei 100 de fii ai lui Dhritarashtra consideră că au dreptul să primească regatul și, după ce Yudhishtira, cel mai în vârstă Pandava, este încoronat, îl păcălesc și acesta pierde totul la un joc de zaruri. Căzând în dizgrație, membrii familiei Pandava sunt exilați.

După câțiva ani, cei cinci frați Pandava se întorc pentru a pretinde tronul și astfel încep luptele

Dorința lui Arjuna de a se purta conform *dharma* îl face să ezite înainte de a acționa, dar vizitiul său Krishna îl călăuzește pe calea purtării drepte.

Arjuna

Războiul e greșit.

Mi se pare odios să-ți ucizi familia și prietenii.

Violența este împotriva codului meu moral.

Aceste acțiuni vor fi păcătoase.

Krishna

Ai datoria să porți un război just.

Ai datoria să-ți aperi oamenii și drepturile lor.

Trebuie să renunți la sentimente și legături personale.

Este un păcat mai mare să-ți neglijezi datoria.

”

Omul nu este stăpânul destinului, ci o păpușă din lemn trasă pe sfori.

Mahabharata

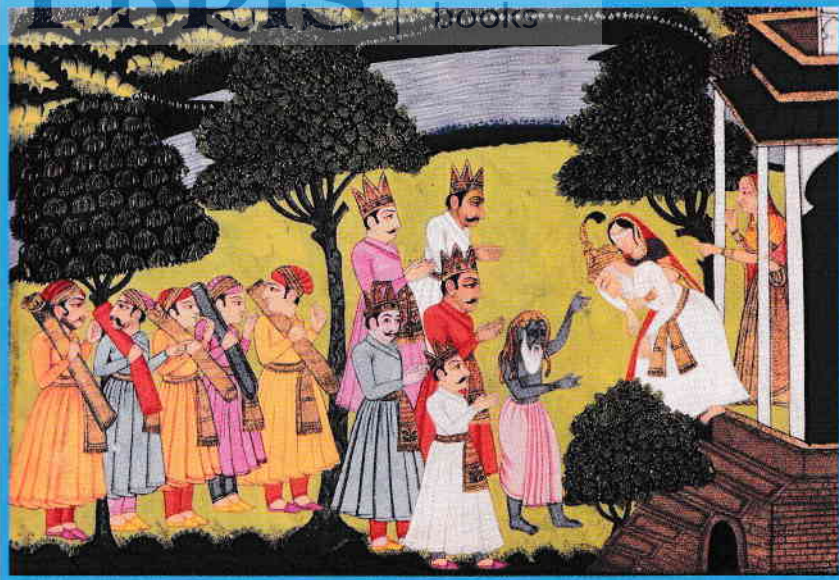
“

de la Kurukshetra. Al doilea fiu al lui Pandu, Arjuna, pleacă la război cu vârul și prietenul său Krishna pe post de vizitiu. Se alătură în silă luptelor după ce Krishna îl convinge că e datoria lui să lupte pentru ce este drept. Războiul devine un măcel în care aproape toți membrii familiei Kaurava sunt uciși. Puținii supraviețuitori se răzbună pe trupele Pandava, omorându-i în somn. Doar cinci frați supraviețuiesc masacrului și se asigură că familia Kaurava este eliminată.

Yudhishtira redevine rege, dar victoria este amară și poemul continuă să detalieze consecințele groaznice ale războiului. Krishna, sau cel puțin această încarnare a lui Vishnu, este ucis din greșeală, iar membrii familiei Pandava își încep lunga și periculoasa călătorie către ceruri. Frații se reunesc doar la final și se împacă cu verii lor Kaurava în lumea spirituală.

Dileme morale

Dharma este o temă recurentă în *Mahabharata* atât în felul în care noțiunea se aplică tuturor în orice situație, cât și ca o cale dificilă de urmat din cauza slăbiciunilor omenești și a puterii destinului. Așa cum Kripa, un Kaurava, spune în cartea a zecea, *Sauptika Parva*

Dhritarashtra o caută orbește

pe soția sa Gandhari, care s-a legat la ochi ca să trăiască în aceeași lume a întinericului. Fapte rele dintr-o viață anterioară arată că handicapul este o consecință a *karma*.

(„Cartea războinicilor adormiți“):

„Există două puteri: destinul și eforturile oamenilor – toți depind și sunt legați de acestea, nimic altceva nu mai există“. Rareori este clar ce este corect și ce este greșit, iar prin împăcarea unor interese conflictuale precum dragostea și datoria reușim să ne eliberăm din cercul vieții, morții și renașterii.

În fiecare episod din *Mahabharata* calitățile și slăbiciunile umane sunt confruntate, iar lupta dintre bine și rău, descrisă pe larg în războiul devastator dintre Pandava și Kaurava, este complexă, subtilă și distrugătoare. Cea mai mare parte a poemului prezintă personaje confruntându-se cu dileme morale în relațiile lor umane. În secțiunile finale și mai ales după moartea lui Krishna, le vedem confruntându-se cu destinul

spiritual. După multe tragedii și conflicte, povestea se termină când protagoniștii ating fericirea veșnică și cu avertismentul că străduințele umane continuă pe Pământ.

Un reper cultural

Intriga și temele ample din *Mahabharata*, care adaugă unor povești mitologice și istorice apreciate un mesaj moral și religios, au făcut ca epopeea să fie apreciată și azi. Atât de mare a fost succesul său încât, secole întregi, numai *Ramayana* putea să concureze drept cea mai mare epopee în sanscrită. Deși nu se compară cu *Mahabharata* ca profunzime și emoție, *Ramayana* este mai consistentă și mai rafinată poetic; împreună, cele două epopei au inspirat o întreagă școală de poezie epică în sanscrită care a înflorit în secolele I–VII d.Hr. Ca surse ale înțelepciunii hinduse, dar și ale istoriei și mitologiei indiene, în India marile epopei se bucură de un statut cultural comparabil cu *Iliada* și *Odiseea* în Occident. ■

Bhagavad Gita

În centrul epopeii *Mahabharata* se află războiul de la Kurukshetra, începând cu a șasea carte care include o secțiune cunoscută ca *Bhagavad Gita*, „Cântecul celor binecuvântați“. Înainte de bătălie, Arjuna, prințul Pandava, recunoaște membri ai familiei sale în rândurile armatei Kaurava și își lasă arcul jos. Vărul și tovarășul său Krishna îi reamintește însă despre datoria de a lupta în acest război just. Dialogul filosofic dintre ei este descris în cele 700 de versuri ale *Bhagavad Gita*. Aceasta a devenit o scriptură hindusă în sine, explicând concepte precum *dharma* (conduită corectă), *karma* (intenții și consecințe) și *moksha* (eliberare din ciclul morții și renașterii). Deși sfaturile lui Krishna se referă la datoria lui Arjuna de a lupta, contextul poate fi interpretat ca o metaforă a conflictului dintre forțele binelui și cele ale răului în general, iar criza morală a lui Arjuna ca o alegere pe care toți trebuie să o facem.

”

Când zeii hotărăsc înfrângerea unei persoane, mai întâi îi iau mințile ca să vadă totul greșit.

Mahabharata

“

CÂNTĂ, ZEITĂ, MÂNIA CE-APRINSE P-AHIL PELEIANUL

ILIADA (cca secolul VIII î.Hr.),
ATRIBUITĂ LUI HOMER

LIBRIS

We know
books

FOCUS

Epopoeea greacă

DATE ESENȚIALE

După 2100 î.Hr. Versiuni ale primului text literar cunoscut, *Epopoea lui Ghilgameș*, apar în sumeriană.

Secolul IX î.Hr. Epopeea *Mahabharata* este creată în India.

DUPĂ

cca secolul VIII î.Hr.

Atribuită lui Homer, *Odiseea* continuă povestea unuia dintre personajele principale din *Iliada*, Odiseu.

cca 700 î.Hr. Cam simultan cu versiunile finale ale epopeilor homerice, Hesiod scrie *Teogonia*, un poem care descrie creația lumii și miturile despre zei Greciei antice.

Secolul I î.Hr. Epopeile grecești devin model pentru poeți latini precum Horațiu, Vergiliu și Ovidiu.

We know
book

Epopoeile sunt poeme narative care spun povestea unui erou reprezentativ pentru o cultură. Relatează căutările și încercările sale și îi explică alegerile și motivele, ajutând astfel la stabilirea și la codificarea principiilor morale ale unei societăți.

Epopeile sunt printre cele mai vechi forme de literatură în multe culturi. Aceste povești populare au fost inițial transmise pe cale orală, iar în timp au fost înfrumusețate, reinterpretate, formalizate și în final consemnate în scris, punând deseori bazele istoriei literare a unei culturi. Au de obicei multe personaje și genealogii, fiind lungi și complexe în structură lor. Erau de obicei învățate pe de rost într-un metru poetic repetitiv sau recitate cu acompaniament muzical, căci era mult mai ușor să memorezi versuri decât proză. Cuvântul „epopee” derivă din cuvântul grec antic *epos*, care înseamnă și „poveste”, și „poem”.

Războiul troian

În Grecia antică se spuneau multe povestiri despre războiul

”

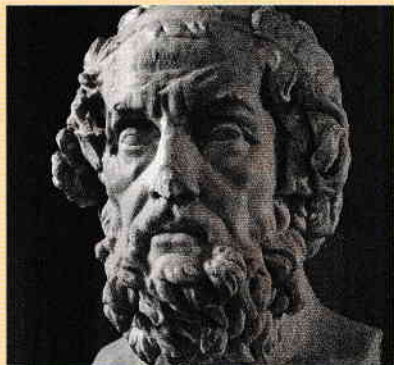
Soarbe adânc din bătaie./
Hai dar la luptă.

Iliada

“

troian – conflictul dintre aheii (o alianță a statelor grecești) și Troia. Primele și cele mai vestite relatări au fost *Iliada* și *Odiseea*, atribuite unui singur autor cunoscut ca Homer. Istoricii admit că epopeile au fost inspirate din fapte reale – războaie sporadice între Grecia și Troia chiar au avut loc cu cinci secole înainte ca textele să fie scrise –, dar personajele și acțiunea sunt imaginare. Grecii din epoca lui Homer probabil au crezut că aceste povești sunt relatări adevărate despre eroismul strămoșilor.

Grecii au început să-și scrie epopeile prin secolul VIII î.Hr. Asemenea povestirilor orale pe

Homer a trăit înainte să existe portrete realiste. Acest bust se inspiră din reprezentări ale scriitorului care au apărut doar în secolul II î.Hr.

Problema homerică

Cele două mari epopei antice grecești *Iliada* și *Odiseea* sunt atribuite poetului Homer, despre care se știu foarte puține. Încă din secolul V î.Hr., în epoca istoricului grec Herodot, s-au făcut multe sugestii legate de data nașterii și a morții lui Homer, locul de origine și alte detalii ale vieții sale. Cărturarii clasiști discută despre „problema homerică”. Aceasta include multe aspecte: cine este Homer – a existat cu adevărat și, dacă da, când anume? A fost

singurul autor al epopeilor sau unul dintre mai mulți autori? Autorul sau autorii au creat texte originale sau doar au consemnat poeme care circulasera oral de-a lungul generațiilor?

Mulți specialiști susțin că epopeile au evoluat dintr-o tradiție orală, fiind cizelate și înfrumusețate de numeroși autori în versiuni multiple. Dovezi clare lipsesc, iar problema homerică nu și-a găsit încă răspunsul definitiv.

Vezi și: *Epopoeea lui Ghilgames* 20 ▪ *Oedip rege* 34–39 ▪ *Eneida* 40–41 ▪ *Beowulf* 42–43 ▪ *Odiseea* 54 ▪ *Teogonia* 54 ▪ *Metamorfoze* 55 ▪ *Digenis Akritas* 56 ▪ *Cântecul oastei lui Igor* 57 ▪ *Ulise* 214–221

Grecii și troienii erau ajutați sau împiedicați de zei care s-au folosit de conflict pentru a-și duce propriile bătălii. Hera, Atena și Poseidon erau de partea grecilor, în timp ce Apollo, Afrodita și Artemis îi sprijineau pe troieni. Zeus a rămas în general neutru.

Zei

Zeus
rege
al zeilor

Hera
regină
a zeilor

Atena
zeiță
a înțelepciunii

Poseidon
zeu al
mării

Apollo
zeu al
Soarelui

Afrodita
zeiță
a iubirii

Artemis
zeiță
a Lunii

Aheii (grecii)

Agamemnon
rege al
micenienilor

Ahile
cel mai mare
războinic grec

Patrocle
tovarăș al
lui Ahile

Menelau
rege al
Spartei

Odiseu
comandant
și rege al Itacii

Troienii

Priam
rege al
Troiei

Hector
fiu al
lui Priam

Paris
frate al
lui Hector

Elena
soție a lui
Menelau

Enea
fiu al
Afroditei

care se bazau, acestea au luat forma unor poeme narative. Epopeile grecești aveau o metrică regulată – fiecare vers era format din șase picioare, fiecare conținând o silabă lungă accentuată și două scurte (dactil). Acest metru este numit hexametru dactilic sau metru epopeic. Variații pe această structură ritmică (prin înlocuirea unui dactil cu un spondeu – două silabe lungi) de bază oferă flexibilitatea necesară compoziției poetice.

O poveste despre zei și oameni

Iliada este o povestire sofisticată despre războiul din Ilion (Troia) din perspectiva unui personaj – Ahile. Părți din istoria războiului sunt prezentate ca flashbackuri sau ca profeții despre viitor.

Narațiuni secundare și informații despre viețile protagoniștilor sunt țesute în povestea principală. E imposibil de stabilit cât de mult din această structură complexă este opera lui Homer și cât este rezultatul rafinărilor și prelucrărilor generațiilor anterioare. Rezultatul este o operă care combină istorie, legendă și mitologie, oferind totodată ingrediente necesare pentru o povestire reușită – aventuri și drame umane –, care o fac o lectură de-a dreptul captivantă.

Iliada e masivă atât ca lungime, cât și ca sferă narativă (de la ea ne-am inspirat să atribuim dimensiuni „epice” lucrurilor). Conține peste 15 000 de versuri împărțite în 24 de cânturi. În loc să spună povestea cronologic, Homer atrage cititorul

folosind o metodă comună multor epopei, îl introduce în mijlocul acțiunii sau *in medias res* („în miezul faptelor”), după cum spune poetul Horațiu. Povestea

Mulți ani s-a crezut că Troia este un oraș mitic. Totuși, arheologii cred acum că săpături din Anatolia, Turcia, au scos la suprafață Troia din *Iliada* lui Homer.